

Razlike u stavovima i znanju o cijepljenju roditelja predškolske djece i zdravstvenih djelatnika

Differences in attitudes and knowledge about vaccination in parents of preschool children and in health care professionals

Puharić Zrinka, Pintar Renata, Žulec Mirna, Kiralj Rudolf, Stojčić Živko

Visoka tehnička škola u Bjelovaru, Stručni studij sestrinstva, Trg Eugena Kvaternika 4, 43000 Bjelovar, Hrvatska
Technical High School in Bjelovar, Professional Degree in Nursing, Trg Eugena Kvaternika 4, 43000 Bjelovar, Croatia

Sažetak

Uvod: Cijepljenje (imunizacija) postupak je kojim se postiže stvaranje specifične otpornosti ljudskog organizma. Prednosti i nuspojava cijepljenja bitni su i za zdravstvene djelatnike i za roditelje.

Ispitanici i metode: Istraživanje je provedeno. Korišten je anketni upitnik koji je ispunjavalo 100 zdravstvenih djelatnika i 100 roditelja djece predškolske dobi. Dobiveni podaci statistički su obrađeni deskriptivnim statističkim metodama te izračunom hi-kvadrat testa. Podaci su prikupljeni anonimnim, posebno konstruiranim upitnikom na području Koprivničko-križevačke županije u svibnju 2014. godine.

Rezultati: Uočena je statistički značajna razlika u stavovima može li prvostupnik/ca sestrinstva samostalno cijepiti djecu (negativno VŠS/VSS u odnosu na SSS), te da 20 cijepljenja do punoljetnosti nije mnogo (pozitivno VŠS/VSS u odnosu na SSS). Zdravstveni djelatnici smatraju da je cijepljenje učinkovita zaštita od zaraznih bolesti u odnosu na roditelje te statistički znatno veći obim roditelja želi slobodan izbor cijepljenja.

Diskusija: Postoje statistički značajne razlike između zdravstvenih djelatnika i roditelja u stavovima i znanju o cijepljenju i cjepivima. Vidljivo je da razina obrazovanja utječe na odgovore. Roditelji niže stručne spreme su imali više nedoumica u odgovorima.

Zaključak: Budući je edukacija najvažniji čimbenik neznanja i donošenja krivih odluka, očito je potreban dodatni napor zdravstvenih djelatnika u edukaciji roditelja u Koprivničko-križevačkoj županiji u vezi s cijepljenjem kao najučinkovitijom javnozdravstvenom mjerom jer se trend odbijanja cijepljenja i nebrige za vlastito zdravlje nastavlja povećavati.

Glavne riječi: cjepivo • kalendar cijepljenja • zdravstveni djelatnici • roditelji

Kratki naslov: Stavovi i znanje o cijepljenju roditelja i zdravstvenih djelatnika

Abstract

Introduction: Vaccination (immunization) is a method that stimulates a creation of the specific resistance of the human body. Knowledge about effects and side effects is essential for health care providers as well as for the parents.

Subjects and Methods: The study was conducted in the Koprivnica-Križevci County in May 2014. Respondents were 100 healthcare professionals and 100 parents of preschool children. The obtained data were statistically analyzed by descriptive statistical methods and calculating the chi-square. Anonymous questionnaire method was used.

Results: There was a statistically significant difference in the attitudes of health care workers whether bachelor nurse can independently vaccinate children (negatively, university degree compared to high school), and that 20 vaccination to the age of majority are not too many (positive university degree compared to high school). Health care providers believe that vaccination is effective protection against infectious diseases in comparison to the parents: significant number of parents want free choice of vaccination.

Discussion: There are significant differences between health care professionals and parents about the attitudes and knowledge about immunization and vaccines. It is evident that the levels of education affect the answers. Parents' with lower qualifications had more doubts in the answers.

Conclusion: Since education is the most important factor of avoiding ignorance and making wrong decisions, there is an obvious need for engaging health professionals in education of parents in Koprivnica-Križevci county about vaccination, as the most effective public health measure. The refusal of vaccination trend and neglect of health problems continues to increase.

Keywords: vaccine • vaccination calendar • health professionals • parents

Running head: Attitudes and knowledge about vaccination of between parents and health care professionals

Received November 27th 2016;

Accepted January 26th 2017;

Autor za korespondenciju/Corresponding author: Zrinka Puharić, Technical High School in Bjelovar, Professional Degree in Nursing, Trg Eugena Kvaternika 4, 43000 Bjelovar, Croatia • GSM:+385-91 798 16 53 • E-mail: zpuharic@vtsbj.hr

Uvod/Introduction

Cijepljenje (imunizacija) je postupak kojim se postiže stvaranje specifične otpornosti ljudskog organizma, i to davanjem antigena koji mogu biti neživi ili živi, ali oslabljeni

uzročnici bolesti, njihovi dijelovi ili produkti, a isto tako mogu biti proizvedeni postupcima biotehnologije. Cijepljenje je ekonomski najučinkovitija zaštita pojedinaca i cijele po-

pulacije protiv povećanja incidencije zaraznih bolesti. Time se neke zarazne bolesti nastoje u određenoj regiji ukloniti ili potpuno iskorijeniti [1]. Cijepljenjem se postiže smanjenje incidencije zaraznih bolesti u općoj populaciji.

Sredstva za imunizaciju moraju biti odobrena za upotrebu prema posebnim propisima te moraju udovoljavati uvjetima utvrđenima posebnim propisima [2].

Svjetska zdravstvena organizacija [engl. *World Health Organization*, WHO] smatra da su cijepljenjem ljudi zaštićeni od 20-ak različitih bolesti. Cijepljenje štiti milijune ljudi od bolesti, invalidnosti i smrti svake godine [3].

U Republici Hrvatskoj [RH] cijepljenje djece do punoljetnosti obvezno je. Svake godine Ministarstvo zdravlja Republike Hrvatske na prijedlog Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i Službe za epidemiologiju donosi Provedbeni program obveznog cijepljenja. U njemu je objašnjeno sve o cijepljenju: od vrsta cjepiva, postupaka cijepljenja, tko će se cijepiti, o nabavi, dostavi i pohrani cjepiva, očitovanju reakcija na cjepivo, nuspojavama cijepljenja, kontraindikacijama za cijepljenje i sl. Za sve obveznike Provedbenog programa obveznog cijepljenja, cijepljenje je besplatno [2].

Provedbeni program obveznog cijepljenja donosi se i usklađuje prema zakonima i pravilnicima, i to: Zakona o zdravstvenoj zaštiti, Odluci Ustavnog suda Republike Hrvatske, Zakona o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, Pravilnika o načinu provođenja imunizacije, seroprofilakse i kemoprofilakse protiv zaraznih bolesti te osobama koje se moraju podvrgnuti toj obvezi [3].

Cijepljenje se provodi protiv 10 bolesti, i to: difterije, tetanusa, hripavca, dječje paralize, ospica, zaušnjaka, rubeole, tuberkuloze, hepatitisa B i bolesti izazvanih virusom *Haemophilus influenzae* tipa B [3].

Postoje i neobvezna cijepljenja: protiv krpeljnog meningoencefalitisa (KME), meningokokne bolesti, invazivne bolesti izazvane virusom *Haemophilus influenzae* tipa B, protiv hripavca, pneumokokne bolesti, varicele, rotavirusnog gastroenteritisa, hepatitisa A, humanog papiloma virusa (HPV) i drugih bolesti [3].

Troškove cijepljenja i nabavu cjepiva snosi Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. Županijski zavodi za javno zdravstvo preuzimaju cjepivo od središnjeg distributera te ga prosljeđuju liječnicima koji obavljaju cijepljenje [3]. Cijepljenje se provodi kontinuirano tijekom cijele godine, a u posebnim slučajevima sporadično.

Prema istraživanju projekta VENICE koje je 2010. godine provedeno u 27 država članica Europske unije te na Islandu i u Norveškoj, dobiveni su rezultati: 15 država nema obvezno cijepljenje, a ostalih 14 ima bar jedno cjepivo u programu obaveznog cijepljenja. U 12 država obvezno je cijepljenje protiv poliomijelitisa, u 11 država protiv difterije i tetanusa, a u 10 država protiv hepatitisa B [4].

Do kraja 2013. godine globalno je cijepljenjem bilo pokriveno najviše ljudi protiv difterije (84%), poliomijelitisa (84%) i ospica (84%), nešto manje protiv hepatitisa B (81%), protiv pneumokoka (25%) i rotavirusa (14%).

Prema trogodišnjem Programu obveznog cijepljenja u RH 2014-2016. godini, članak 7. govori o roditeljskom odbijanju

obveznog cijepljenja djeteta te o postupcima liječnika u takvim slučajevima. Tako postoji obrazac za Izjavu o odbijanju cijepljenja koji potpisuju roditelji, jedan ostaje u zdravstvenom kartonu djeteta dok drugi obrazac liječnik šalje u Ministarstvo zdravlja RH, i to Upravi za sanitarnu inspekciju koja roditelja prijavljuje Prekršajnom sudu [5].

Ispitanici i metode/Subjects and Methods

Istraživanje je provedeno u svibnju 2014. godine na području Koprivničko-križevačke županije. Uporabljivi su originalno izrađeni upitnici [Prilozi 1 i 2]. U istraživanje je uključeno 200 ispitanika: 100 zdravstvenih djelatnika i 100 roditelja djece predškolske dobi [od 0-7 godina starosti]. U istraživanje su uključeni zdravstveni djelatnici Opće bolnice Koprivnica, Zavoda za javno zdravstvo Koprivnica te Doma zdravlja Koprivničko-križevačke županije. Roditelji su popunjavali anketni upitnik u ordinacijama školske medicine prilikom pregleda djece.

Podaci su obrađeni deskriptivnom statistikom. Za provjeru statističke značajnosti korišten je hi-kvadrat test Easy chi-square Calculator. Pri analizi podataka razina značajnosti bila je 0,05 ili 5% ($p > 0,05$) te je korištena tablica za kritične vrijednosti.

Rezultati/Results

Od ispitanih zdravstvenih djelatnika 50% ima završenu srednju stručnu spremu (SSS), a 50% višu (VŠS) ili visoku stručnu spremu (VSS), 96% slaže se da je cijepljenje dobra zaštita od zaraznih bolesti, dok 4% ne zna. Oko 17% zdravstvenih djelatnika smatra da je previše cijepiti dijete 20 puta do punoljetnosti, 44% ispitanika smatra da to nije previše, 39% ne zna. S tvrdnjom da bi specijalisti školske medicine i pedijatri te djelatnici koji izravno obavljaju cijepljenje trebali biti kreatori kalendara obveznog cijepljenja, slaže se 93% ispitanika, dok se 2% ispitanika ne slaže s tim navodom, a 5% ne zna. Da bi neko cjepivo trebalo maknuti iz kalendara obveznog cijepljenja, smatra 7% zdravstvenih djelatnika, 60% njih mišljenja je da ne treba ništa mijenjati, a 33% ne zna.

Oklo 52% ispitanika slaže se da prvostupnica sestinstva ne može samostalno cijepiti, 37% smatra da može samostalno cijepiti, a 11% ne zna. Čak 80% zdravstvenih djelatnika odgovorilo je da roditelji ne bi trebali sami odlučivati o cijepljenju svog djeteta, 16% smatra da bi trebali sami odlučivati, a 4% ne zna.

Od ispitanih roditelja anketni upitnik ispunilo je najviše majki (75%), zatim 15% očeva te 1% druga bliska osoba djeteta, a za 9% nije poznato. U odnosu na stupanj obrazovanja 64% ispitanika ima završenu srednju školu, 16% osnovnu školu, a 20% višu ili visoku školu. Sva su djeca dosad redovito cijepljena prema kalendaru cijepljenja. Fakultativnim cjepivom cijepljeno je 12 djece, i to: 2 protiv krpeljnog meningitisa, 3 protiv pneumokoka, 2 protiv rota virusa, 1 protiv krpeljnog meningoencefalitisa i gripe, 1 protiv krpeljnog meningoencefalitisa i rota virusa, 1 protiv krpeljnog meningoencefalitisa i pneumokoka, 1 protiv pneumokoka i rota virusa. Na pitanje znaju li kojim je cjepivom nji-

hovo dijete cijepljeno pri upisu u prvi razred, prije mjesec dana, 7 roditelja odgovara potvrdno, no samo su dva točna odgovora, dok proizvođača cjepiva zna samo 1 roditelj. Na pitanje je li Vaše dijete nakon cijepljenja MO-PA-RU cjepivom imalo nuspojava, rezultate prikazujemo u tablici [Tablica 1].

TABLICA 1. Nuspojave nakon MO-PA-RU cijepljenja

Učestalost odgovora	n	%
temperatura viša od 39 °C	0	0
bolnost, crvenilo, otvrdnuće	8	57,14
crveni osip po tijelu	1	7,14
povećani limfni čvorovi	2	14,29
oteknuće/povećanje žlijezda slinovnica	0	0
temperatura + bolnost, crvenilo, otvrdnuće	3	21,43
Ukupno	14	100

Nakon cijepljenja 7 roditelja zatražilo je liječničku pomoć, i to svi kod izabranog pedijatra iako je cjepitelj bio specijalist za školsku medicinu. 80% roditelja odgovorilo je da je cijepljenje dobra zaštita protiv zaraznih bolesti, samo 1% da nije dobra metoda zaštite, a 19% ne zna. Oko 48% ispitanika ne zna je li 20 cijepljenja do punoljetnosti previše, 24% odgovorilo je da je to previše, dok je 28% odgovorilo da nije previše. Najviše roditelja, 75%, odgovorilo je da izabrani liječnik treba biti i cjepitelj, dok je samo 4% odgovorilo kako nije tako, a 21% je odgovorilo da ne zna. 51% roditelja smatra da ne bi trebali samostalno odlučivati o tome kada će i kojom vrstom cjepiva djeca biti cijepljena, 34% ih smatra da bi trebali samostalno odlučivati, a 15% ne zna.

Izdvojeno je nekoliko važnijih pitanja koja su testirana prema postavljenim hipotezama i statističkoj značajnosti.

1. Zdravstveni djelatnici VŠS/VSS u većem broju smatraju da medicinska sestra/tehničar prvostupnik ne može samostalno cijepiti bez nadzora liječnika od sss, $\chi^2=8,2311$, $ss=2$, a $p=0,0163$ (1,63%).
2. Zdravstveni djelatnici VŠS/VSS u većem broju smatraju da 20 cijepljenja od rođenja do punoljetnosti nije previše, od ispitanika sss $\chi^2=10,3913$, $ss=2$, $p=0,0055$ (0,55%).
3. Što je viši stupanj obrazovanja roditelja, viši je i stupanj uvjerenja da je 20 cijepljenja do punoljetnosti mnogo $\chi^2=30,5069$, $p<0,00001$ (0,001%) i $ss=4$.
4. Veći je broj zdravstvenih djelatnika koji podupire tvrdnju da je cijepljenje dobra metoda zaštite od zaraznih bolesti u odnosu na roditelje $\chi^2=12,2372$, $p=0,0022$ (0,22%) i $ss=2$.
5. Statistički znatno veći obim roditelja želi slobodan izbor cijepljenja $\chi^2=19,2683$, $p=0,0001$ (0,01%), $ss=2$
6. Ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima zdravstvenih djelatnika sa SSS i VŠS/VSS o tome trebaju li roditelji samostalno odlučivati o cijepljenju svoje djece. $\chi^2=2,45$, $p=0,2938$ (29,38%), a $ss=2$.

7. Ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima roditelja s osnovnom školom, SSS i VŠS/VSS o tome trebaju li roditelji samostalno odlučivati o cijepljenju svoje djece, $\chi^2=4,5564$, $p=0,3359$ (33,59%), $ss=4$.

Rasprava/Discussion

Prema sadašnjem zakonu isključivi je cjepitelj liječnik ili osoba zdravstvene struke [6]. Većina zdravstvenih djelatnika s VŠS/VSS smatra da medicinska sestra/tehničar ne može samostalno cijepiti dijete, dok je upola manji broj zdravstvenih djelatnika s SSS koji dijele to mišljenje. Poznavanje zakona koje u današnje vrijeme medicinske sestre/tehničari trebaju poznavati te poboljšanje stupnja poznavanja odgovornosti njihovih svakodnevnih radnih zadataka doprinosi tome te se može zaključiti da zdravstveni djelatnici sa SSS imaju više povjerenja u više medicinske sestre ili prvostupnice sestinstva ili ne znaju kakve su kompetencije medicinskih sestara/tehničara sa završenim studijem.

Kompetencije medicinskih sestara/tehničara u RH jasno određuju razinu prava, dužnosti i odgovornosti medicinskih sestara/tehničara u njihovim područjima rada. Važno je dati pravi lijek, u odgovarajućoj dozi, pacijentu, na ispravan način i u pravo vrijeme, znati primijeniti lijek, prepoznati očekivano djelovanje i negativne efekte propisanih lijekova, imati spoznaje o pravilnoj uporabi lijekova, pripremi i primjeni peroralno, subkutano, intrakutano, intramuskularno i te je li cijepljenje dobra metoda zaštite od zaraznih bolesti [7].

Rezultati pokazuju da se razinom obrazovanja povećava povjerenje u cijepljenje kao zaštitu od zaraznih bolesti. Ispitanici koji su u najvećem broju naveli odgovor „ne znam“ imaju završenu osnovnu školu. Davanjem stručnih informacija, potkrijepljenih znanstvenim činjenicama o cjepivima i predviđanjem mogućih strahova, edukacijom o negativnim učincima zaraznih bolesti na ljude i o rizicima odbijanja cjepiva moglo bi se utjecati na veće povjerenje zdravstvenih djelatnika u zdravstveni sustav u RH.

Roditelji s višim stupnjem obrazovanja najkritičniji su prema cijepljenju. Pitanje je čitaju li prave, stručne informacije i kako gledaju na postavljene zakone u vezi cijepljenja? Smatraju li zakone o obveznom cijepljenju kaznom ili nečim što se mora prihvatiti? Smatraju li zakon o obveznom cijepljenju kršenjem ljudskih prava? Smatraju li se kažnjenima kada ih neke ustanove, vrtići i škole, ne žele upisati jer nisu cijepljeni?

Oko 88% svih ispitanika smatra da je cijepljenje dobra zaštita od zaraznih bolesti (96% zdravstvenih djelatnika i 80% roditelja), što pokazuje da je stupanj edukacije zadovoljavajući.

Znatan broj roditelja želi samostalno odlučivati o cijepljenju svoje djece u odnosu na broj ispitanih zdravstvenih djelatnika.

Prema rezultatima, razvidno je da edukaciju o cjepivima treba usmjeriti prema roditeljima i zdravstvenim djelatnicima Koprivničko-križevačke županije. Obvezno cijepljenje podrazumijeva cijepljenje svim propisanim cjepivima ako

nema medicinski propisanih kontraindikacija, a zdravstveni djelatnici u RH upoznati su sa zakonom te su svjesni svoje profesionalne odgovornosti i dužnosti u vezi s prijavljivanjem odbijanja cijepljenja Ministarstvu zdravlja i Upravi za sanitarnu inspekciju RH. Odluka o tome hoće li cjepivo biti zakonski obvezno, ovisi o tradiciji, kulturi, životnom standardu, navikama i razini obrazovanja stanovnika te zemlje. Treba raspravljati i o problemu diskriminacije djece koja se zbog necijepljenja ne mogu upisati vrtić ili osnovnu školu.

14 od 100 djece u ovom istraživanju imalo je nuspojave nakon cijepljenja cjepivom morbili-rubeola-parotitis, no nisu sve prijavljene. Hrvatski zavod za javno zdravstvo navodi da je u 2013. godini bilo 166 prijava nuspojava nakon cijepljenja, najčešće nakon monovalentnog cjepiva protiv tetanusa (58) te polivalentnog cjepiva Pentaxim (30) [8].

Procijepljenost u Republici Hrvatskoj još je prema pravilima struke, više od 90% za sva cjepiva, a za morbile-parotitis i rubeolu iznad 95% školske djece, dok su predškolska niže procijepljena od pravila struke, no neznatno (prikazano u tablici). [Tablica 2] [8].

TABLICA 2. Procijepljenost obveznim cjepivima u Republici Hrvatskoj

BCG u rodilištu/prvoj godini života	98,9
BCG u sedmom razredu OŠ (PPD negativni)	98,1
Hepatitis B u prvoj godini života	95,8
Hepatitis B u 6. razredu OŠ	97,8
DTP u prvoj godini života	95,6
DTP u drugoj života	93,1
DTP u četvrtoj godini života	96,3
Poliomijelitis u prvoj godini života	95,6
Poliomijelitis u drugoj godini, 1. i 8. razredu OŠ	96,0
Td u 1. i 8. razredu OŠ i 4. razredu SŠ	96,3
Hib u prvoj godini života	95,5
Hib u drugoj godini života	93,7
MoPaRu u drugoj godini života	93,9
MoPaRu pri upisu u OŠ	97,1

Zakon o zdravstvenoj zaštiti propisuje da svaka osoba ima pravo na zdravstvenu zaštitu i na mogućnost ostvarenja najviše moguće razine zdravlja, svaka je osoba obvezna brinuti se o svome zdravlju, „nitko ne smije ugroziti zdravlje drugih“ [10]. Pravilnik o načinu provođenja imunizacije, seroprofilakse, kemoprofilakse protiv zaraznih bolesti, te o osobama koje se moraju podvrgnuti toj obvezi propisuje obvezu cijepljenja protiv zaraznih bolesti od posebnog značaja za Republiku Hrvatsku [9, 10]. Obiteljski zakon propisuje da „dijete ima pravo na skrb za život i zdravlje“, „roditelji su dužni i odgovorni skrbiti se za zdravlje djeteta te mu omogućiti korištenje mjera za čuvanje, unapređenje i vraćanje zdravlja, sukladno propisima kojima se uređuje zdravstvo i zahtjevima medicinske znanosti“ [11]. S druge strane, Zakon o zaštiti prava pacijenata kaže da pacijent ima

„pravo na suodlučivanje, što obuhvaća pravo pacijenta na obaviještenost i pravo na prihvaćanje ili odbijanje pojedinačnog dijagnostičkog, odnosno terapijskog postupka“, „tijekom pružanja zdravstvene zaštite, nakon svakog pregleda i zahvata, pacijent ima pravo na obaviještenost o uspjehu, odnosno, neuspjehu i rezultatu pregleda ili zahvata kao i o razlozima za eventualnu različitost tih rezultata od očekivanih“ [12]. U RH je sve češće odbijanje cijepljenja. Izlazilo se da su 2011. godine bile 4 prijave, 2012. godine bilo je 29 prijava, a 2013. 205 prijava, što govori o trendu porasta odbijanja obveznog cijepljenja [13].

Zaključak/Conclusion

U medicini nema nijedne intervencije koja bi bila idealna i bez nuspojava, a kako se cijepljenje provodi više od 200 godina, verificirana je kao jedna od najuspješnijih intervencija. Stoga je važna uloga educiranih zdravstvenih djelatnika, posebice medicinskih sestara/tehničara koji su u neposrednom kontaktu s roditeljima, koji trebaju provoditi dodatne metode edukacije roditelja radi boljeg razumijevanja nedoumice, nesporazuma u vezi s kalendarom cijepljenja.

Literatura/References

- [1] Mardešić D. Pedijatrija. Zagreb: Školska knjiga; 2013.
- [2] Ministarstvo zdravlja, Uprava za sanitarnu inspekciju i javno zdravstvo. Provedbeni program obveznog cijepljenja u Hrvatskoj u 2015. godini protiv difterije, tetanusa, hripavca, dječje paralize, ospica, zaušnjaka, rubeole, tuberkuloze, hepatitisa B i bolesti izazvanih s Haemophilus influenza tipa b. Zagreb; 2014: 1-17.
- [3] Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Trogodišnji program obveznog cijepljenja u Hrvatskoj u 2014-2016. godini. Available at: http://hzjz.hr/wp-content/uploads/2013/11/trogodisnji-okruznica-2014-2016-vs4-2_.pdf, retrieved May 15th 2018.
- [4] Haverkate M, D'Ancona F, Giambi C, Johansen K, Lopalco PL, Cozza V, Appelgren E, on behalf of the VENICE project gatekeepers and contact points. Mandatory and recommended vaccination in the EU, Iceland and Norway: results of the VENICE 2010 survey on the ways of implementing national vaccination programmes. Euro Surveill. 2012;17(22):pii=20183. Available at: <http://www.eurosurveillance.org/ViewArticle.aspx?ArticleId=20183>, retrieved May 15th 2018.
- [5] Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Trogodišnji program obveznog cijepljenja u Hrvatskoj u 2014-2016. godini. Available at: http://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2013/11/Microsoft-Word-trogodisnji-okruznica-2014-2016-FINAL_18_7_2013.pdf. Retrieved May 15th 2018.
- [6] Ministarstvo zdravlja Republike Hrvatske, Uprava za sanitarnu inspekciju i javno zdravstvo. Provedbeni program obveznog cijepljenja u Hrvatskoj u 2015. godini protiv difterije, tetanusa, hripavca, dječje paralize, ospica, zaušnjaka, rubeole, tuberkuloze, hepatitisa B i bolesti izazvanih Haemophilus influenza tipa b. Zagreb, 2014:11.
- [7] Šepec S. Kompetencije medicinskih sestara opće zdravstvene njege. Priprema i primjena lijekova: Zagreb, Hrvatska komora medicinskih sestara; 2011. Available at: http://www.hkms.hr/data/1316431477_292_mala_kompetencije_18062011_kompletno.pdf. Retrieved May 15th 2018.
- [8] Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Nuspojave cijepljenja u Hrvatskoj u 2013. godini. Zagreb: 2014
- [9] Zakon o zdravstvenoj zaštiti. Narodne novine br. 150/08.
- [10] Pravilnik o načinu provođenja imunizacije, seroprofilakse, kemoprofilakse protiv zaraznih bolesti. Available at: Narodne novine br.103/13. Retrieved May 15th 2018.
- [11] Obiteljski zakon. Pročišćeni tekst. Available at: <http://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>. Retrieved May 15th 2018.
- [12] Zakon o zaštiti prava pacijenata. Available at: <http://www.zakon.hr/z/255/Zakon-o-za%C5%A1titi-prava-pacijenata>. Retrieved May 15th 2018.
- [13] Radiček D. Obvezno cijepljenje-dvojba roditelja „da ili ne“. Nove staze. 2014; 32:12-13.

Prilozi: Molimo Vas da nam anonimno odgovorite na anketu (hvala).

Prilog 1: Upitnik za zdravstvene djelatnike

1. Živate u: a) gradu   b) na selu
2. Završili ste: a) srednju   b) višu ili visoku školu
3. Imate li djece?   a) da   b) ne
4. Jeste li redovito dosad cijepili svoje dijete?   a) da   b) ne   c) nemam djece
5. Ako dijete dosad nije redovito cijepljeno, navedite koje cjepivo dijete nije dobilo i zašto:

---
6. Mislite li da je cijepljenje dobra metoda zaštite od zaraznih bolesti?
a) da   b) ne   c) ne znam
7. Dijete se tijekom života od rođenja do punoljetnosti obavezno cijepi 20 puta. Je li to previše?
a) da   b) ne   c) ne znam
8. Smatrate li da specijalisti školske medicine i pedijatri trebaju sudjelovati u kreiranju obaveznog kalendara cijepjenja?
a) da   b) ne   c) ne znam
9. Smatrate li da bi neko cjepivo trebalo izbaciti/maknuti iz kalendara obaveznog cijepjenja?
a) da   b) ne   c) ne znam
10. Ako je Vaš odgovor da, koje biste cjepivo maknuli? _____
11. Bi li trebalo u obvezni kalendar cijepjenja uvesti neko novo cjepivo ?
a) da   b) ne   c) ne znam
12. Ako je Vaš odgovor da, koje cjepivo i za koju dobnu skupinu: _____
13. Smatrate li da bi neko cjepivo trebalo premjestiti za neku drugu dobnu skupinu?
a) da   b) ne   c) ne znam
14. Ako je Vaš odgovor da, koje cjepivo i za koju dobnu skupinu: _____
15. Smatrate li da viša medicinska sestra ili prvostupnica može samostalno u radu cijepiti djecu?
a) da   b) ne   c) ne znam
16. Ministarstvo zdravstva propisuje kalendar cijepjenja i on je zakonski obavezan za svako dijete. Biste li željeli da roditelji sami odlučuju čime i kada cijepiti svoje dijete?
a) da   b) ne   c) ne znam

Prilog 2: Upitnik za roditelje

1. Živate u: a) gradu   b) na selu
2. Vi ste djetetu: a) otac   b) majka   c) netko drugi
3. Završili ste: a) osnovnu   b) srednju   c) višu ili visoku školu
4. Drugi roditelj je završio: a) osnovnu   b) srednju   c) višu ili visoku školu
5. Jeste li redovito dosad cijepili svoje dijete?   a) da   b) ne
6. Ako dijete dosad nije redovito cijepljeno, navedite koje cjepivo dijete nije dobilo i zašto:

---
7. Je li Vaše dijete cijepljeno cjepivom izvan kalendara cijepjenja, I kojim (npr. protiv krpelja, gripe ili vodenih kozica)
a) da, kojim _____ b) ne
8. Zna li protiv kojih se bolesti cijepilo Vaše dijete pri pregledu za upis u 1. razred?
a) da   b) ne
9. Ako je odgovor potvrđan, napišite koje su to bolesti: _____
10. Zna li naziv i proizvođača cjepiva koje je dijete primilo?   a) da   b) ne
11. Ako znate, molimo, napišite ga. _____
12. Je li Vaše dijete mjesec dana nakon cijepjenja:
a) imalo temperaturu višu od 39 °C?   da-ne
b) bolnost, crvenilo i otvrdnuće na mjestu uboda?   da-ne
c) crveni osip po tijelu?   da-ne
d) povećane limfne čvorove ?   da-ne
e) oteknuće ili povećanje žlijezda slinovnica?   da-ne
13. Jeste li nakon cijepjenja potražili medicinsku pomoć ?   da-ne
14. Ako jeste, komu ste se obratili?
a) pedijatru   b) obiteljskom liječniku   c) školskom liječniku   d) hitnoj pomoći
15. Navedite razlog zbog kojega ste tražili medicinsku pomoć? _____
16. Mislite li da je cijepjenje dobra metoda zaštite od zaraznih bolesti?
a) da   b) ne   c) ne znam
17. Dijete se tijekom života od rođenja do punoljetnosti cijepi obvezno 20 puta. Je li to previše? a) da   b) ne   c) ne znam
18. Smatrate li da izabrani liječnik (onaj koji ga liječi) treba biti i cjepitelj?
a) da   b) ne   c) ne znam
19. Ministarstvo zdravstva propisuje kalendar cijepjenja i on je zakonski obavezan za svako dijete. Biste li željeli da roditelji sami odlučuju čime i kada cijepiti svoje dijete?
a) da   b) ne   c) ne znam